

Aphorismák

a politika és erkölcsiség, állam és egyén felett.

Főczélom, a melyből én közügyek felől irtam és most írok, az, hogy a politikát és erkölcsiséget újra egyesítsem; hogy az ország törvényét és az Isten törvényét összhangba hozzam. A nemzetek nyomorának főokai közé tartozik az az elválás, mely a politika és erkölcsiség között történt s nem remélhetünk jobb napokat a míg ez a szakadás be nem gyógyul. Az olyan férfiak, a kik a kormányzással bizattak meg, mindig hajlandók voltak feloldozottaknak tekinteni magukat az igazságosság és emberség törvényei alól. Országuk és pártjok érdekében szabad nekik a csalfaság és a hamisság. Hogy ellenfeleikkel szemben megállhassanak, még népeket is szabad háboruba keverniök, s azokat az öldökléseket és rablásokat, a melyek ezt a bünt követik, nem tőlök kéri számon az emberi igazságosság. Minden időben az állam volt a nagy rabló, a nagy gyilkos, és mégis kikerülte azt a gyalázatot, mely a magán bünt utóléri. Olyan elvetemedettség huzódik keresztül a politikai hatáskörön, hogy a nép bizalma szinte elfordult a közügy férfiaitól; s az erényes államférfi is szintén belé kevertetik abba a gyanuba, a melybe lelkiismeretlen társai kerítették azt a hivatalt, a melynek ő is egyik viselője. A közügyi élet, úgy vélekednek, nemcsak az igazságosság kötelességei alól szabadítja fel az embert, hanem a jó erkölcsök sorompói alól is. Ezért szennyeződnek bé a nemzetgyűlés vitái közönséges szitkozódások, fenyegetések és kiabálások által. Ugy alásülyedt a politikai élet erkölcsi mértéke, hogy mosolyg az ember egy olyan-
nak együgyűsége felett, a ki a közügyek vezetésénél az erkölcs és vallás szabályainak alkalmazásáról beszél. A vallás, úgy vélekednek, az innepnapokra és a templomba való s a kabinetekben és a törvényhozás termeiben éppen oly kevésbé volna helyén, mint egy

*) Kivonatok Channingnek ily czimű munkájából: „É. Amerika szabad-államainak kötelességeiről“. (The Duty of the Free States).

Aphorismák

a politika és erkölesség, állam és egyén felett.

Főczélom, a melyből én közügyek felől írtam és most írok, az, hogy a politikát és erkölességet újra egyesítsem: hogy az ország törvényét és az Isten törvényét összhangba hozzam. A nemzetek nyomorának főokai közé tartozik az az elválás, mely a politika és erkölesség között történt s nem remélhetünk jobb napokat a míg ez a szakadás be nem gyógyul. Az olyan férfiak, a kik a kormányzással bizattak meg, mindig hajlandók voltak feloldozottaknak tekinteni magukat az igazságosság és emberség törvényei alól. Országuk és pártjuk érdekében szabad nekik a csalás és a hamisság. Hogy ellenfeleikkel szemben megállhassanak, még népeket is szabad háboruba keverniök, s azokat az öldökléseket és rablásokat, a melyek ezt a bünt követik, nem tőlök kéri számon az emberi igazságosság. Minden időben az állam volt a nagy rabló, a nagy gyilkos, és mégis kikerülte azt a gyalázatot, mely a magán bünt utóléri. Olyan elvetemedettség huzódik keresztül a politikai hatáskörön, hogy a nép bizalma szinte elfordult a közügy férfaitól: s az erényes államférfi is szintén belé kevertetik abba a gyanuba, a melybe lelkiismeretlen társai kerítették azt a hivatalt, a melynek ő is egyik viselője. A közügyi élet, úgy vélekednek, nemesak az igazságosság kötelességei alól szabadítja fel az embert, hanem a jó erkölessök sorompói alól is. Ezért szennyeződnek bé a nemzetgyűlés vitái közönséges szitkozódások, fenyegetések és kiabálások által. Úgy alásülyedt a politikai élet erkölcsi mértéke, hogy mosolyg az ember egy olyan-
nak együgyűsége felett, a ki a közügyek vezetésénél az erköless és vallás szabályainak alkalmazásáról beszél. A vallás, úgy vélekednek, az innepnapokra és a templomba való s a kabinetekben és a törvényhozás termeiben éppen oly kevésbé volna helyén, mint egy

*) Kivonatok Channingnek ily című munkájából: „É. Amerika szabad-államainak kötelességeiről”. (The Duty of the Free States).

gyöngéd nő a csatamezón. Egy idegen arra a gondolatra vetemedhetnék, hogy az őrszemek a törvényhozó csarnokok ajtóiban azért vannak felállítva, hogy az Isten örök törvénye elöl a bémenetelt elzárják, és csak az emberi gyarlóságon mulik, hogy ki ne zárathassék onnan az, a kinek szent jelenvalósága a mindenséget betölti.

Semmi sem oly szükséges, mmint a polgárookban és a kormányzóokban újból fölébreszteni a keresztény erkölcsi törvény legfőbb hatalmáról való meggyőződést. Ha ez megeshetnék, a föld nem lenne, mint a hogy most bizonyos mértékben van, a pokol képe, hanem újra paradicsomi ékességet kezdene felölteni. A vallásnak, az élet egyetlen igaz vezetőjének, minden erények védőjének és adójának kellene átlengeni a kormányoknak különösen azon végzéseit, melyek által nemzetek java és jajja, a háboru és béke, az élet és halál komoly kérdései döntetnek el. Ebben a tekintetben minden embernek, a ki emberi kötelességről, emberi tökéletességről, emberi jóllétről mélyebben gondolkodott, joga van, szintugy mint kötelessége a közügyek felől beszélni, habár az ő ítéletét a közönséges fajtájú politikusok megvetik is. Némelyek abban a véleményben látszanak lenni ugyan, hogy a politika titok, a melylyel csak a beavatottaknak kellene bibelődniök. De a mi országunkban a politika a nép dolga. A közügyi kérdések alája vannak vetve és kell is lenniök a köztársaság erkölcsi ítéletének. Viszonyba kell hozatniok azzal a vallással, a melyet követünk. A kereszténységnek az vala célja, hogy a valódi, a tevékeny életet hassa át. Az emberi tevékenységnek bármelyik körét ennek ítélete alól kivonni annyira, mint tényleg az ő isteni voltát tagadni és minden embereket az ő hatalma alól feloldozni.

Ezen ország kötelességeiről fogok beszélni. Hanem ez alatt nem annyiban a köztársaságot értem, a mint az a törvényhozó testületekben képviselve van, mint inkább az egyéneket, az embereket, a kik azt teszik. Nem arról fogok beszélni, a mit tennünk kell, mint független államoknak, hanem mint embereknek, mint keresztényeknek. Nemcsak a kormány dolgáról fogok beszélni, hanem a befolyásról, a melyet gyakorolni mindenki köteles abban a körben, a hová őt a gondviselés állította; az egyénnek azon kötelezettségeiről, hogy a közvéleményt és a közügyeket, a menynyire csak teheti, az igazság és becületesség mértékével mérje meg.

Azért sürgetem ezt, mert az egyéni felelősség érzete a magán embernek a felette álló kormány iránt való tulságos engedékenység folytán, igen is veszendőbe indult. A magán lelkiismeret a közlelkiismeretbe beléveszett. A mit a kormány határoz, az emberek sokasága hajlandó annálfogva helyesnek is tartani. Nem vetjük latba erkölcsi életünket, mert az az alkotmány és törvények által előre le lön foglalva. Tagjai vagyunk egy köztársaságnak, s ez a tekintet minden egyebek felett diadalmaskodik.

Már pedig az igazság az, hogy az államnak semmiféle döntvénye fel nem oldoz minket az erkölcsi törvény, a lelkiismeret tekintélye alól. Az nem mentség a mi igazságtalan cselekedetünkre nézve, hogy a társadalomnak nevezett mesterséges szervezet igazságtalanságot cselekedett. Legfőbb fontosságú dolog, hogy egy embernek az államhoz való viszonyai felett uralkodó fogalmak helyreigazitassanak. Ennek a viszonynak eszméje annyira tulhajtott és visszás, hogy minden egyéb viszony erejét gyengíti. Inkább gondolnak egy embernek hazájára, mint természetére. Az ő öszszeköttetése egy külön társadalommal inkább vevődik tekintetbe. Az ő öszszeköttetése saját nemével elenyészik az állammal való öszszeköttetése folytán. Készen kell lennie saját nemét megtagadni, annak minden jogait és érdekeit feláldozni, hogy az a kis földrész, a hol ő született, diadalmaskodjék és virágozzék. A népek történelme nagy részben annak a történelme, hogy az egyén az országnak áldozatul hozatott. Az egyénnek nemzetisége minden ő egyéb tulajdonságait túlszárnyalja. A nemzet, egy vagy kevés egyénekben képviselve, azt a méltóságot bitorolta magának, hogy az egyesek minden jogainak forrása legyen. Valását az ő számára csinálta. Akaratja, törvény név alatt, minden egyéb törvények helyét elfoglalta. Az egyes embert mint eszközt hatalmába kerítette és arra kárhoztatta, hogy az ő önző céljaiért éljen és haljon. Az egyén szentsége még most (1827. F.) oly kevésbé van elismerve, hogy a föld legszabadabb országa ebben a pillantatban háboruról beszél, mivel egy helyi törvényt, mely az egyént rabszolgává teszi, az egész föld nem ismer el. De a nép nem minden. A nemzet nem forrása a jognak. Első kötelezettségünk nem az országunk iránti. Legelőbbis nem az ő törvényeinek tartozunk engedelmisséggel. Legelőbb Istenéi vagyunk s azután fajunkéi. Mindenesetre különös, házi és nemzeti viszonyokra és hajlandóságokra vagyunk teremtve, és ezek lényeges eszközök a mi neve-

lésünkre és boldogságunkra lételünk első fokozatján. De mindezen öszszeköttetések alárendelve kell hogy legyenek az általános igazságosság és emberség törvényeinek. Rendeltetésök, hogy minket ezekre emeljenek fel. Ezekben áll a mi hasonlatoosságunk Istennel.

* * *

Az ember nem csupán az állam teremtménye. Az ember régibb mint a nemzetek, s túl fogja élni a nemzeteket. Van egy törvénye a humanitásnak, a mely ősrégibb és istenibb mint az ország törvénye. Az embernek magasabb igényei vannak mint egy polgári. Vannak jogai, melyek minden alkotmányleveleknél régibb keletűek; jogok, a melyek nem megegyezés folytán adattak, nem visszavonhatók, hanem éppen oly örökkévalók mint lényének tehetségei és törvényei. — Az egyén megsemmisítése, a midőn azt az államba belévesztik, szolgál alapul a kényuralomnak. A nemzet igen gyakran sirja az embernek. Ez annyival természet-ellenesebb, hogy az államnak, a népszervezetnek célja éppen az, hogy az egyént minden ő jogaiban biztosítsa s különösen a gyengének jogait biztonságba helyezze. — Itt van a politikai egyesülésnek alapgondolata. Egy szervezetlen társadalomban törvényhozás nélkül, igazságszolgáltatás nélkül a jogoknak semmi biztonságuk nincs. Erőszak uralkodik a jog felett. Ez a főrosz abban, a mit természeti állapotnak neveztek. Ezt eltávolítani, a jognak a főhatalmat az erőszak felett megadni, ez a nagy gondolata és végcélja a kormánynak, az államnak és a politikai alkotmánynak. Az egyén jogai szolgálnak alapul a polgári társadalomnak, s a társadalom ha jó móddal van bérendezve, biztosítja azokat a helyett, hogy elvonná.

* * *

Az első és leglényegesebb nyilatkozata a szeretetnek egy emberi lény iránt az, hogy az ő jogait tiszteletben tartsuk. Hiábavaló dolog az emberi nemzet iránti jóakaratról beszélni, ha jogait szüntelen lábbal tapodjuk. Egy emberi lényt nem szabad úgy szeretnünk, mint a hogy egy lovat avagy kutyát szeretünk, hanem mint egy oly valóságot, a kinek jogai vannak, s az ő legelső nagy joga a szabad cselekvés joga; a jog hogy erejét használja és nevelje; magasabb tehetségeit kifejtse és alkalmazza

a saját maga és mások javára törekedjék; sorsát jobbitsa; azoknak a viszonyoknak, melyekbe mint férj és atya lép, örvendezzen; úgy éljen mint emberhez illik.

* * *

Az embernek, mint embernek jogai és igényei vannak nem ehhez. Már természeténél fogva, mint Istennek értelmes, erkölcsei teremtménye igényelheti a segítséget és a barátságos tekintetbe vételt minden más emberek részéről. Van a humanitásnak egy nagy törvénye, a mely meszsziibre terjedő, mint minden többiek, és a mely alatt minden embernek védelmet kellene találnia. Itt mindnyájunknak közös érdekünk van. E részben mindnyájunknak igényeink vannak nemünkhez, a jóakarathoz és igazságossághoz igényei, igények, a melyek a mi közös atyánkhoz való viszonyunkon s közös természetünk örökségén alapulnak.

* * *

Az a nagy eszme, a mely kezdettől fogva a mi népünk lelkében munkás volt s forradalmunk alkalmával különös erélylyel tört elé, az emberi jogok eszméje. Forradalmunkban a szabadság volt jelszavunk; de nem törvénytelen szabadság, nem minden korlátok nélküli szabadság, hanem erkölcsi szabadság. A szabadságot mindig úgy tekintettük, mint minden embernek olyan jogát, mely minden más emberre azt az erkölcsi kötelezettséget rója, hogy tartózkodjék mind attól, a mi ezen a jogon erőszakot tenne. Szabadság és törvény mindig egyesítve voltak lelkeinkben. A kormány alatt az egész köztársaság hatalmának egyesítését értettük a végre, hogy mindenkinek és minden őtagjainak jogait védje. — Ez vala az a nagy eszme, a melyre minden mi intézményeink alapítva valának. Azt hittük, hogy a nép jogai leginkább és csak is úgy volnának jól fenntarthatók, ha azokat maga a nép tartja meg a kezén s azért fogadtunk el népies kormányformákat. Vártuk mindenesetre a kormánytól is a közjóllét előmozdítását éppen úgy, mint a jogok védelmét. De éreztük, hogy az első az utolsóba belé van foglalva; éreztük, hogy a midőn minden embernek a legkiterjedtebb szabadságot biztosítottuk, azt a jogot t. i. hogy minden őtehetségeit gyakorolja és kifejtse, magát és helyzetét javítsa és maga-magát kormányozza, a mennyiben csak annak a megszorí-

tásnak volna alája vetve, a melyet mások hasonló szabadsága tőle megkiván — leghathatósabbán gondoskodtunk a közjóról. Éreztük, hogy ez alatt az erkölcsi szabadság alatt az emberek tehetségei öregbülnek és számukra mérhetetlenül nagyobb jót eszközölnek, mint a mekkorát nyujthatna nekik oly kormány, a mely folytonosan az alattvaló dolgába elegyednék és ellenébe kicsinyes megszorításokat alkalmazgatna.

Az emberi jogoknak ez a felfogása, a mely történelmünket áthatja és megvilágítja, kifejezhető egy szóban. Az egyes, az egyén iránti tiszteletben áll ez. Minden más országokban az ember háttérbe van szorítva, a kormányzók által elnyomva, az államba belésülyesztve s eszközzé avagy géppé téve. Itt minden ember úgy van elismerve, mint a kinek jogai vannak, a melyeket senki a nélkül, hogy bünt követne el, meg nem rövidíthet. A nemzet valami olyat ismert el, a mi nagyobb mint a nemzet jólléte, mint a külső anyagi érdekek; és ez az egyén joga. Forradalmunkban az emberi természet méltósága tűnt elé: nemes bizalom lón helyeztetve az emberekbe. Ugy hitték, hogy nemesebbek lesznek, ha reájok bizzák saját maguknak kormányzását; — kegyesebbek, ha megengedik, hogy Istent saját meggyőződéseik szerént tiszteljék; s ha gondolkodás és szólás-szabadságot adnak nekik, a gondolkozási tehetségnek nagyobb erélyéhez és magasabb igazságokhoz jutnak, mint valami egyedül parancsoló kormánynak legbölcsebb formulái által. Azt hitték, hogy a felsőbb tehetségek általános fejlődésének az által kellene előmozdítania, ha az emberek felelőssége fokozódnék, ha reájok magasabb érdekeket biznának, hogy azok felett örködjenek, és ha őket a legtöbb dolgokban önnön magukra utasítanák. Ez az a nagy eszme, mely a mi intézményeink alapjául szolgál; ezek az alaptanai annak a politikai hitvallásnak, a melyben mi mindnyájan megkeresztelkedtünk.

Észak-Amerika szabad államainak védelme alá bízott ez a valódi politikai hit legfőképpen. Intézményei leginkább megegyezők ezzel; szükség ezt a kötelességet nekik eszökbe juttatni, mert szerencsés külső körülmények között az emberi jogok eszméje könnyen elhomályosúl; mert mindég előtérben áll az az irány, hogy világi, anyagi érdekek kerüljenek ezen eszme fölébe. Az országnak újabb történelme bizonyítja, mennyire elfoglalja a szabadság és egyetemes igazságosság iránti tisztelet helyét a gazdagság bál-

ványozása. Észak-Amerika szabad államainak ezzel a veszélylyel szembe kötelességök vigyázóknak lenni; a kormányt nem úgy kell tekinteniök, mint valami olyan gépezetet, a mely arra való, hogy gazdagságot szerezzen, az egyén kívánságának szolgáljon, alkalmat nyújtson korlátlan nyereszkeedésekre, hanem mint erkölcsi intézményt, mely arra van hivatva, hogy az egyetemes jogot biztosítsa, mindenkit azokban a szabadságokban és törvényes jogokban védelmezzen, melyek által a maga legfőbb jóllétét eszközölje.

Azonban nem szabad úgy vélekednünk, mintha országunknak nagy eszméje csupán a kormány által megvalósítható lenne. A kormány mindenesetre fontos eszköz erre, de az ő működése nem foglalja bé az emberi jogok egész mezejét. Ezen jogoknak legbecesebbjét alig is érintheti. A kormány elvégre mégis csak egy durva gépezet, nagyon korlátolt működéseiben és kevés hatással az emberi előhaladásra nézve más befolyásokhoz hasonlítva. Az embernek még egyéb jogai vannak mint a személy- és tulajdonjog, melyeket a kormány védelme alá veszen. Joga van úgy tekintetni és olyan bánásmódban részesülni mint embernek, mint egy olyan valóságnak, a melynek kitünő tehetségei és magasztos rendeltetése van. Joga van rokonérzésre és jóakaratra; joga arra, hogy tehetsége kifejtésében elősegíttessék; joga arra, hogy részt kapjon a köztársaság értelmiségéből, joga nemcsak testi, hanem lelki boldogságra is. Jogok védelmében avagy ápolásában egy kormány csak keveset tehet. Holott mégis ezeken alapszik főképp az emberi előhaladás. Ezeket tiszta világításba helyezni, ezek javára nemcsak a kormánynál, hanem az erkölcsökben és a polgári életben is tiszteletérzést honosítani meg, ez ama nagy feladat, a mely országunk megoldására vár.

Ebben az országban a gazdagság iránti szeretet nagyon erős, mely a mi intézményeinket átható nagy eszmével ellenségesen áll szembe. A birtok folytonosan arra törekszik, hogy az emberek lelkületében erősebb elvvé nőjje ki és érvényesítse magát mint a jog. A magánbirtok felhalmozása utáni tusakodás közben könnyen eltévesztik szem elől a minden emberi lényt megillető becsértéket. Feledésbe megy a minden ember előhaladásának fontossága. Pedig ez a minden egyén becse az a nagy eszme, a melyért küzdenünk kell. Azoknak, a kik ezt felfogták, mind tovább-tovább kell magok körül terjeszteni. Hangos szavakkal kell az embereknek füleibe kiálta-

ni azt az igazságot, hogy a társadalomnak nagy czélja az, hogy az emberi tökéletesedés, fölemelkedés és valódi boldogság eszközeit minden tagjai számára hozzáférhetőkké tegye. Van egy magasztosabb kötelesség, mint szegények házát építeni, és ez nem egyéb, mint megóvni az embereket attól, hogy a szegények házának elzsibbasztó befolyása alá kerüljenek. Az embernek többre van joga, mint az éhenhalástól megmentő kenyérre. Joga van segítségre, bátorítás és gyámolításra, melyek által emberi rendeltetését betölthesse, s a míg a társadalom anynyira nem menyen, hogy ezt elismerje és számba vegye, mindaddig nem szűnik meg mostani nyomoruságos helyzetében sohajtozni.

Engedjétek ismételnem, hogy a kormány egymagára ennek az országnak nagy eszméjét meg nem valósíthatja, azaz, hogy nem biztosíthatja minden embernek minden ő jogait. A törvényhozásnak megvannak a maga határai. Olyan hatalom ez, a melyet csak kevés roszak ellen léptethetni hatályba. Ez csak külső erővel hat s az emberi lényeknek minden felsőbb tökéletessége az igazságból és a szeretetből származik. A kormány kevéssel teszen többet, mint hogy a társadalmat olyan helyzetbe hozza, a mely kedvezőleg segíti elé az olyan tehetségek működését, a melyek az övéinél felsőbbek. A kormány lehet egy nagy eszmének képviselője, s mégis a mindennapi élet ezzel az eszmével ellentétben állhat. Népies kormányformák között szintén megeshetik, hogy a kizárólagosságnak és a sokaság iránti megvetésnek szelleme, hogy által nem hágható társadalmi korlátok és a nagy tömegek lealacsonyítása legyenek napirenden éppen úgy, mint aristokratiai formák között. A társadalom szelleme, nem pedig valamely külső intézmény az a hatalmas erő, a melytől az ember sanyaru sorsának jobbulását várhatja. Ama nagy eszmének, hogy minden emberi lénynek joga van azokhoz az eszközökhöz, melyeknél fogva legfőbb tehetségeit gyakorolhatja és kifejtheti, a hideg szemlélődésből eleven meggyőződésé kell átalakulnia. Akkor fog aztán a társadalom végczélja betöltéséhez valósággal hozzákezdeni. Ez a nagy eszme most még a leginkább előhaladott államokban is csak csirájában van s működése még gyenge. De meg nem halhat. Hallunk ugyan sok leverő beszédet a társadalom felől. A napi beszéd vagy a közöny, vagy

kétségbeesés beszéde. De nem engedjük magunkat ez által lesújtatni. Mindenesetre lehetséges, hogy ez az ország nem fogja megoldani azt a feladatot, melyet a gondviselés reá bizott, és a helyett, hogy a világot maga iránt lekötelezné, új sötétséget borít az emberi reménységre. De a nagy eszmék, ha egyszer napfényre jöttek, nem halnak meg. Az emberek sokasága az egész polgáriasult világban kezdi felfogni most néhány, habár határozatlan sugarát is magasabb rendeltetésének, s kezd valami magasabbra ébredezni mint a csupa állati jóllétel. Fölébred bennök egy törekvési vágy, a melytől habár félnek is némelyek mint valami nyugtalanságtól, mégis természetes műkdése az emberi léleknek, ha a durva tudatlanságból kibontakozik s jogainak határozatlan eszméjére vergődik. Istennek hála, természetes dolog az emberre nézve valami felsőbbre törekedni; s ez a törekvés éppen abban a mértékben válik mind veszélytelenebbé, a mely mértékben a társadalomnak nagyobb belátásu tagjai helyesen fogják fel és felelnek meg neki, s önnönmagukat arra a munkára szentelik, hogy testvéreiket fölemeljék. Ha ők önzésből avagy kevélységből ezen munka alól magukat kivonják, azért a törekvés nem fog megszűnni; hanem növekedve ellenállás vagy számba sem vétel mellett válhatik, ellenségeskedés, viaskodás és boszu szellemévé.

Ennek az országnak sorsa semmitől sem függ anynyira, mint nevedésétől vagy hanyatlásától annak a nagy eszmének, a mely minden mi intézményeinknek alapjául szolgál, annak az eszmének, hogy minden ember joga szent, és minden emberi lényt tisztelni kell. Ez meg van köztünk. Kormányrendszerünk ennek az eszmének kinyomata. Bé kell ennek most az erkölcsökbe és a közönséges életbe is nyomódnia; a mi sokkal nehezebb munka. Olyan társadalmat fog ez aztán teremteni, a melyről az embereknek még eddig fogalmuk nem volt, de a mi felől nem szabad kétségbe esni, ha a kereszténység isteni eredetű, vagy ha a léleknek legmagasztosabb óhajtása és kívánsága nem költemény. Csak Észak-Amerika szabad-államaiban lehet megvalósítani azt az eszmét, a melyről beszéltem. Azonban nyilván és határozottan tagadják ezt ott, a hol rabszolgaság áll fenn. Ehez hűnek lenni, legelső politikai és társadalmi kötelességünk.

* * *

Az államszövegség egy megbecsülhetetlen jó. Ezt ma-sa-magáért kell becsülni, nem csupán vagy kiváltképpen ke-

reskedelmi avagy pénzügyi előnyeiért, hanem csupán mint egyesülést, (union), csupán mint békeszerető viszonyt olyan államok között, a melyek e szövetség nélkül vészthozó özszeütközéseknek lennének kitéve. Hogy ezt a jót biztosítsuk, azért még nagy áldozatokra is örömet készek lehetnénk. Oly sok bűn és nyomor okozói az egymással szomszédos és versengő államok közti ellenséges viszonyok, hogy még egy bizonyos fokig rossz kormányzat is feljebb becsülendő lenne az özszeütközés veszélyénél. A szövetség szétbomlása minket nemcsak egymással, hanem még idegen nemzetekkel is versengésbe elegyítene; mert ha egyszer elváltak, idegen hatalmasságokkal szövetkeznének a mi államaink, a mely hatalmasságok aztán a mi egymás iránti irigy vetélkedésünkből hasznot húznának s a mi egész politikánkat megoldhatatlan bonyodalomba hoznák.

* . * +

Az emberek lelkülete ez idő szerint mindenütt nagyobb nyugtalanságban van mint rendesen. A multat és a fennállót sokféle-képpen vizsgálat alá vonják, s az ember hajlandó az elveket a legvégéig vinni, a nélkül hogy tekintettel lenne azokra a módosulásokra, a miket más elvek és a sokszoros tapasztalás igényelnek. Vak hit uralkodik az ember akaratjának és bölcseségének a társadalom feletti hatalmában, elbizakodott hit a törvényhozásban, nagy hajlandóság arra, hogy külső rendelkezésektől várjuk az emberi dolgoknak azt a megjobbulását, a mely csupán csak a szellemnek és a kedélynek miveltségétől és előhaladásától származhatik; és az a reménység, hogy gépezet által lehessen eszközölni azt, a mi lassu, csendes növekedés és annak kell lennie.

A politikai szemlélődés- avagy vélekedésnek jelenleg oly stadiumában vagyunk, a mely szükséges ugyan s előreláthatólag felsőbb belátásnak fog tért engedni, a mi azonban nem a legkedvezőbb politikai intézmények alakulására. Értem azokat a téves fogalmakat, a melyek a demokrátiát és annak legfőbb előnyeit illetőleg napirenden vannak; a melyeken azonban nem kell csodálkoznunk, mert a nép intézményeinek valódi jellemét és szellemét lassanként fogja fel s általában véve valamint miden egyéb ismeretet, úgy ezt is csak fájdalmas tapasztalás útján szerzi meg. Itt mint egyébütt közönségesen úgy vélekednek, hogy valami nagy előjog igazgatni, politikai hatalmat gyakorolni, és hogy a népies

intézményeknek az a különös előnyük van, hogy az uralkodásnak tisztességét és gyönyörét a lehető legnagyobb számnak nyújtják. Az embereknek jól esik az a gondolat, hogy ők igazgatók, ennél fogva minden olyas akadályt, mely az ő közvetlen, kézzelfogható igazgatásuknak ellenébe tétetik, irigy szemmel tekintenek. Valami nagy dolog, gondolják ők, részesei lenni a királyságnak. Ámde ez egy hitvány, egy veszedelmes tévelygés. Teljességgel nem előjog az igazgatás, hanem rettenetes felelősség, a melyet ritkán vállal valaki magára a nélkül, hogy a hibáztatást kikerülje. A legfőbb jó, melyet a népies intézmények után elérni és remélni lehet, az, hogy az ember az o k n é l k ü l v a l ó k o r m á n y z á s t ó l m e g s z a b a d u l j o n, hogy kormányoztassék minden tekintet nélkül az uralkodó hatalom részességéből háramló dicsőségre és önelégültségre. A népies államintézkedéseknek nagy kincse a s z a b a d s á g vagy a legteljesebb védelme minden egyes ember jogainak a lehető legkevesebb korlátozással. A főhatalom, bárhol legyen az, teljességgel nem oly valami, a mire az ember kevély lehessen, vagy a mit csak egy tenyérnyire is a szükségesen túl terjeszteni szabad legyen. Ha nekem minden oldalról békerítve, egy uralkodhatnám-féle akarathoz folytonos jelenléte által nyugtalanítva s tehetségeim gyakorlatától megfosztva kellennem, mindegy nekem, ha vajjon a lánczot egy avagy sokak, egy király avagy a nép teszik-e reám. Egy zsarnok nem kevésbé kiállhatatlan azért, mert sok feje van.

A demokratia, magában véve, a legnemesebb kormányforma s az egyetlen egy, a mely kielégíthet olyan embert, a ki magamagát és embertársait becsüli. De ha valódi működését fontolóra vesszük, kénytelenek vagyunk kimondani, hogy nagyon sok kívánni valót hagy fenn. Éppen úgy áll a népről, mint a királyról és a nemességről, hogy nem nagy képessége van a kormányzásra. A népnek nem kellene ujjongani arra a gondolatra, hogy kormányoz, hanem megelégedni azzal, hogy a kormánypálczát oly szűk határokon belül forgassa, a mint azt a közjóllét szüksége parancsolja. Mindig rettegéssel kellene rászánnia magát erre a kormányzási tisztre, önmaga iránti bizalmatlansággal kellene azt végbevinni, s megaláztatva érezni magát végrehajtásának hiányai által.

Nincs semmi ellenszenvem vagy idegenkedésem a törvények iránt. Tisztelettel hajlok meg a törvény előtt, amaz örök törvény előtt, a mely bé van írva az értelmes lélekbe, és mennyei világos-

sággal van kinyilatkoztatva a Jézus szavaiban és életében. De az emberi kormányzók, legyenek azok sokan vagy kevesen, hajlandók csak kevés tisztelettel adózni ennek a törvénynek. Nem könnyen vetik ennek alája érdekeiket és nagyravágyásukat. Meg van fosztva trónusától a cabinetekben s hallgatásra kényszerítve a törvényhozás termeiben. A politikai hatáskörben még különben erkölcsös és becsületes emberek is feloldozzák magukat a tiszta morál alól a nélkül, hogy nagy lelkiismeretet csinálnának belőle, s ennél fogva mindnyájunknak nagy érdekünkben áll, hogy a politikai hatalom korlátoltassék. Az éppen most tartott elmélkedések mutatják nekünk, hogy a legelső tanok egyike, melyeket egy népnek a demokratiában megtanulnia kell, az, hogy önnön magának se higgyen eleget. Meg kellene tanulnia, hogy az igazgatás a földön legnehezebb dolog, hogy minden időkben és minden országokban az emberek ennek a feladatnak kísértései és nehézségei által legyőzettek; hogy egy hatalom sem annyira megrontó erkölcsileg mint a politikai, és hogy egyet sem kell nagyobb tartózkodással felhasználni és gyakorolni.

A demokratia alatt azt értjük, hogy egy nép magamagát igazgatja; s az első és sarkalatos tény, a mit egy néptől kívánni lehet, az, hogy az ő saját hatalmának oly korlátokat szabjon, a melyek annak visszaélései ellen a legnagyobb biztonságot nyújtják. Ez a legfőbb czélja egy népies alkotmányának. Az alkotmány nem csak egy gépezet, a mely arra szolgál, hogy a népnek akaratját megismertesse és mintegy kifejezze; hanem még sokkal inkább arra való intézmény, hogy ezt az akaratot az illő határokon belül tartsa. Olyan ünnepélyes ténye ez a népnek, mely által magamagának korlátokat szab, a saját maga szenvedélyeinek pásztort állít s akadályokat rak a törvényhozás utjába, a melyek magának a népnek alkalmat szolgáltatásának arra, hogy megállapodjék, fontolgasson, minden ellenvetést meghalljon, és minden jogot és érdeket megfontoljon, mielőtt cselekszik. Olyan alkotmány, a mely nem ezen elvek alapján épül fel, szükségesképpen el kell hogy célját hibázza. Már pedig a jelen pillanatban ezek az egészséges irányelvek sokat vesztek tekintélyökből. A nép, hízékedések által elvakítva, elfeledte hogy mekkora hajlandósággal és szenvedélylyel bír a hatalmával való visszaélésre. Azok az üdvös megszorítások, melyek a mostani alkotmányban a népszennvedély fékezésére befoglaltatnak, már-

már vesztik erőhatóságukat, s okunk van félni, hogy azon új alkotmányokban, a melyek mostanában jönnek létre, inkább fog-
nak hiányzani, mint a mostani állam-alaptörvényünkben az egyen-
súly helyreállítására szolgáló azon korlátok és eszközök, a melyek-
től a nép boldogsága függ.

A bölcs ember tudja hogy gyarló, s életszabályokat állit fel magának, a melyek az ő egyszeri vagy másszori kísértetbe jutásának ellentálljanak. Ugyanazt kellene tenni egy népnek. Ennek nagy oka van tartani a maga állhatatlanságától és szenvedélyességétől. A főfő rosz, a mitől a nép-kormányoknak félnie kell, a változé-
konyosság, vagy a nagy elvek feláldozása pillanatnyi ösztönök sugallatára. Oly alkotmányoknak, mely eme veszélyekkel szembe semmi védgátat vagy korlátot nem emel, nem lehet állandósága. A mi jelenlegi alkotmányunk sok ilyenszerű bölcs intézkedést foglal magában. A törvényhozó hatalomnak két testületre osztása és azok a formák, melyek a törvényhozás elsietését akadályozzák, nagy fontosságuak. Hanem a két törvényhozó testület elválasztásának sajátlagos hasznát az teszi, hogy a senatus oly különböző jellegű a képviselő háztól, hogy államok, nem pedig egyének képét viseli; hogy a törvényhozó testületek, nem pedig az ös-
gyűlések választják, és hogy szolgálati idejének tartama háromszor nagyobb mint az országgyűlésé. A senatus egyike a legfőbb conservativ hatalmaknak az államkormányzásban. Két nagy teendője van: egyik az, hogy az egyes államok jogai felett örködjék, a másik nem kevésbé fontos az, hogy a képviselőház hullámzó mozgásainak ellenálljon. A senatus az a hatalom, melyet a nép egy bizonyos időre a maga saját szenvedélyei fölébe helyez, hogy a közügyek igazgatásának állandóságot biztosítson. Azonban a senatusnak e hatásköre komolyan megbénitva lön az „utasításokról“ való tan által, mely tan az erkölcsi függetlenséget megsemmisíti, a senatust pillanatnyi ösztönök szenvedőleges elfogadjává teszi, a melyeknek ellentállani tán éppen az ő legszentebb kötelme volna. Ez a tan minden tekintetben káros. A nyilvánosság emberének, a menynyire csak lehet, olyan állásba kellene helyezettödni, a mely neki lelki méltóságot, önbecsülést s felelősségének mély érzetét adja. A tanácsgyűlésbe olyan elmével kellene lépnie, a mely tárva áll minden világosság előtt, a mi ott öszpontosul, s hajlandó a nemzetnek nagy érdekeit tanulmányozni és előmozdítani. Ne legyen ott csak mint puszta eszköz és a távolból jövő változékony szózatok viszhangja,

hanem hogy tegye a mi neki helyesnek látszik, és az ő felhatalmazóinak adjon számot a maga eljárásáról akkor, a midőn bizománylevelét azoknak kezeibe vissza kell adnia. De ha jelenleg új alkotmányok hozatnának létre, vajjon nem feledkeznek-e el a nép arról a korlátról, a melyet maga-magának szabnia kellene, és arról a tiszteletről, a melylyel képviselőinek tartozik, és nem fogná-e, midőn a maga kormányzási szerepére oktalan súlyt helyez, a közügyek vezetését pillanatnyi érzéseinek mindinkább átengedni?

Az alkotmány magába foglalja még egy más intézkedését a maga iránti bölcs bizalmatlanságnak a nép részéről abban a „Veto“i hatalomban, mely az elnök kezébe van letéve. Az elnök a nép egységének egyetlen képviselője. Ő a nemzet feje. Semmi köze sincs a kerületekkel vagy egyes államokkal, hanem egyformán kell néznie az egész országra. Reá a két törvényhozó testületet illetőleg korlátolt tagadólagosság (negativa) van bízva, olyan tagadó hatalom, a mely nem csupán arra való, hogy saját hatalmát a megtámadások ellen védje, hanem arra, hogy a netalán részrehajló törvényhozást rendbe igazítsa, és hogy védfal legyen azon támadások ellen, a melyeket az önérdék vagy nagyravágyás meszszeikiágazó csselfogásai intézhetnének az alkotmányra. Minden államhatalomnak törvényes korlátnak kellene lennie a törvényhozásnál; de tulnyomó az a hajlam, hogy a végrehajtó közeget ettől az üdvös hatalmától megfoszszák, és ez nehezen fogna egy új államszövetségben helyet találni.

Még azt a hatalmat kell az államban megemlitenem, a mely kiváltképp korlátozó és megóvó; ez a bírói hatalom. Ez a népre nézve többet ér minden más hatalomnál. Egy jeles törvénykönyvnek pártatlan alkalmazása főeredménye a jó államintézkedésnek, az összehasonlithatatlan jó, a melynek minden politikai intézkedések alárendelve kell hogy legyenek. Az igazságszolgáltatás uralma, mely a jognak és szabadságnak uralkodása, a legfőbb jó, a melyet az államtól kívánnunk kell. A bírói hivatal a legfőbb. A legfelső bírónak rangban a király vagy az elnök előtt kellene állania. Egy királyi palota pompája alól ám legyen feloldozva; de minden hatályos ünnepélyességnek, a mi csak a mi erkölcsünk egyszerűségével öszszeférhető, helyének kellene lenni abban a teremben, a hol azokat a törvényeket szolgáltatják ki, a melyek minden ember jogait biztosítják. Hogy a kormánynak e nagy célja eléressék, arra nézve semmi sem oly szükséges mint a bírónak részrehajlatlanságát és

erkölcsi függetlenségét biztosítani. E végre élethossziglan kellene őket hivatalba tenni és csak kötelességsértés miatt mozdíthatni el hivatalukból. Ez lényegesen szükséges. Egy bírónak nem lenne szabad a király vagy a nép tetszésmosolyától függeni. Benne a népnek egy hatalmat kellene felállítania a maga saját időnkénti akaratja fölé. Lenni kellene az államban valaminek, a mi képét viselné ama változhatatlan és örök törvény felséges méltóságának, a mely előtt mindeneknek egyformán meg kell hajolniok; lenni kellene egy oly hatalomnak, a mely magasan kiemelkedik a szennyves érdekek felett, és messze felette áll a közönséges élett czivakodásainak és cselszövényeinek. A bírónak függése a párt-lehellettől vagy a nép hullámzó szenvedélyeitől oly szennyfolt az államtesten, a melyért a népies intézményeknek semmi egyéb jelessége nem képes kárpótlást nyújtani. A legnagyobb szerű látmány ez országban a birói hatalom, mely a pártok és időnkénti többségek feletti függetlenségre emelkedve föl, a maga első és fővezetőjéül a nemzeti chartát veszi, az alaptörvényt, a melyet egy párt sem illethet, a mely a vélemények hullámozása közben szikla-szilárdan áll, meghatározva ezáltal ama törvények érvényét is, a melyek mulandó törvényhozások útján keletkeznek. Itt rejlik az országnak *c o n s e r v a t i v* (fentartó) eleme. Mégis komolyan javaslatba hozták, hogy a birói hatalom függetlenségét meg kell semmisíteni, a bírót egy pártnak nyugdíjává tenni, a menyiben az ő hivatalát egy bizonyos meghatározott időre szóló választható hivatallá tennék; s nem lehetetlen, hogy ez a veszélyes jelleg rányomathatnék új intézményekre, melyek a jelen időben keletkezhetnének.

E beszéd nem fogja nekem a demokrata nevet megszerezni. De én nem is vágyakodom semmi olyan név után, melyben az államigazgatás alakja mint főgondolat foglal helyet. Oly kevés kormányzást kívánok, a menyini mindenek jogainak fenntartásával öszszefér. Azt kívánom, hogy a népet kelletén túl ne kormányozzák. Kívánom, hogy a nép a törvényhozó hatalomnak mindazon korlátokat megszabja, a melyek csak öszszeegyeztethetők annak működésével. Én szintoly kevésbé becsülöm a hatalom és uralkodás iránti szenvedélyt a népben, mint a királyban. Ez gonosz lélekirány, bárhol is jelentkezzék. Ha a demokratia alatt értjük a főhatalomnak a nép által mindazon intézkedések és önszabta megszorítások között való gyakorlását, a melyek oda czéloznak, hogy *e g y e n l ő t ö r v é n y e k e t s m i n d e n e k n e k* és *m i n d e n k i n e k* jogait biztosítsák, büszke

leszek rá, hogy nevét viseljem. De a korlátlan néptömeg előttem semmivel sem kedvesebb, mint a korlátlan király. S mégis a jelen pillanatban túlnyomó a czélzat ama korlátok eltávolítására, a melyektől a néphatalomnak bölcs és igazságos gyakorlása függ.
